

ГОЦЕВЪ ЛИСТЪ

Издава Кукушкото Благотворително Братство „Гоце Дѣлчевъ“ — София

1903

1933

Д. ШОПОВЪ.

ДУХЪТЪ НА ГОЦЕ.

Още въ тъмната епоха на българското двойно робство, безпорно Кукушъ е свѣтълъ най-ярко на Македонския хоризонтъ и събралъ около себе си едно съзвездие. — Много видни дейци сж записали своитѣ имена въ историята на македонската борба за права и свобода; дейци почернели, окървавени, изнемощели, съ пламтящи очи, горди и доволни отъ пренесената саможертва. Зареждатъ се като безкрайна верига имената на герои — светци, малки и голѣми, знайни и незнайни и като колосъ между тѣхъ скромната и буйна фигура на Гоце, великия синъ на Кукушъ, първия между първитѣ македонски апостоли, великия българинъ и великото човѣшко сърдце. Гоце — въплотението на вѣчно будния духъ на Кукушъ, олицетворението на македонската борба за правда и свобода.

И предъ лицето на тая фигура, предъ свѣтостта на това име въ душитѣ се възражда купнежа къмъ славната борба за свободата на роденъ край, въ която се заключава алфата и амегата на всѣка човѣшка проява. Защото Гоце бѣ живо отри-

цание на грижитѣ за ежедневнитѣ нужди за себе си и за своитѣ близки — свойствено не само на човѣка. Пламененъ идеализъмъ вдъхновяваше духътъ му, духътъ на истината, правдата и свободата, съставляващи сжщността на човѣка и за това неговото проявление се изрази въ една непрестанна и вѣчна борба за тържеството на великата истина, обществената правда и народна свобода.

„Бѣсна хала“ — духътъ на Гоце се бунтуваше предъ всѣка неправда и угнетения и съ устрѣмъ на възторженъ идеализъмъ се хвърляше въ шеметната борба за народни права и свобода. Защото най-великия идеалъ надъ всички идеали му бѣше да умрѣ въ славната борба за народна свобода. Духътъ на Гоце бѣсно се понесе въ борбата съ народното потисничество, за тържеството на народната свобода и свѣтовна правда. Духътъ на Гоце е духъ на вѣчната истина, свѣтовната правда и народна свобода.

Да бжде вѣченъ тоя духъ — духътъ на Кукушъ, духътъ на Македония.

Единъ споменъ за Гоце Дѣлчевъ.

Моя баща и Кольо Дѣлчевъ — бащата на Гоце, бѣха много близки, взаимно се уважаваша, занимаваха се съ търговия на овци, които закупваха презъ пролѣтѣта, пускаха ги на паша и презъ есенъта прерадваха на търговци, дошли отъ Цариградъ или Анадола.

При нѣкои години, когато нѣмаше търговци на жива стока, тѣ колежа и содеха овцитѣ на пастъри, които въ послѣдствие, изпращаха въ Драма, Кавала, Сѣресъ и Солунъ. — Това по рѣдко се случваше, и обикновено, продажбата ставаше на жива стока. — Рѣдкѣ бѣ случая да не сж заедно въ горната търговия. — Не предприемаха, макаръ каквато и да било работа, по отдѣлно безъ да се посѣтуватъ.

Види се тѣзи връзки на бащитѣ ни, накараха да бждемъ близки съ Гоце, и ето ни презъ 1888—1889 учебна година, следъ завършване III-й прогимназиаленъ класъ въ Кукушъ, заминахме за Солунъ, гдето постъпихме въ IV класъ на Гимназията. Гоце бѣше съ две години по възрастнѣ отъ менъ. Продължихме следването си 3 години и Гоце още отъ началото правеше впечатление между ученицитѣ отъ класа ни съ съ своя прозорливъ умъ по разни въпроси и спорове. Бѣше буснѣ, но това не му пречеше да бжде справедливъ и много отстъпчивъ.

Презъ послѣдната ни година въ Солунъ (1891,) Гоце взе инициативата и образува кружокъ между ученици (по-възрастнитѣ) въ който се държаха на често бесѣди по освобождението на роба въ Македония.

Той даде идеята на много души изъ между ученицитѣ за следване въ Военното училище — София, между които бѣхъ и азъ.

Следъ завършване IV класъ, Заминахме за Кукушъ и на 1 Юний 1891. г. Гоце, азъ и съкласницитѣ ни Стаматъ П. Стаматовъ и Илия Конду-

раджиевъ (първи отъ Дебъръ, втори отъ Прилѣпъ — дядмата сега полковници отъ заласа), потеглихме отъ Кукушъ за България, съ кираджии, — изпратиха ни много мило свои приятели, до Старата рѣка* — притока на р. Галикъ — Маршрута ни бѣ с. Междурѣкъ, Бараклийската Джумая, Девунаво, Св. Врачъ, Горна Джумая, Душица и София.

При стигането на границата — Поста Бараково (моста на р. Струма), указа се че границата отъ българска страна е затворена, имаше 20 дневна карантина, появила се бѣ, не помня каква болестъ, вследствие на което не бѣ възможно пропускането ни. — Останахме като ударени отъ грѣвъ въ случая и нѣмаше какво да правимъ. До изтичане срока на карантината помня, имаше 7—8 дни. Въ мисли и ядове прекарахме 2 дни, какъ и какъ да се алезе въ връзка съ българския постъ. На край, ето какъ Гоце, реши въпроса: Поразходи се въ втория денъ около турския постъ и чрезъ селяни по ништитѣ научилъ, че близко, около постоветѣ има бродъ за минаване на Струма и вечерята съ помощта на единъ селянинъ преброди Струма, срѣща се съ началника на Митницата. Последния го е улеснилъ въ срѣщата му съ пограничния офицеръ, единъ младъ подпоручикъ. — Гоце нареди да се телеграфира въ Военното Министерство, че има четирима души ученици отъ Македония за следване въ Военното училище и на следния денъ, за голѣма наша радостъ ни се разреши да минемъ границата.

Помня много добре, бѣше 11 Юний, стигнахме София, следния денъ подадохме заявление въ Военното училище, на именно на Княза и на другия денъ ни приеха въ училището.

София, 23 Априлъ 1933 г.

Гоце Имовъ.

Кольо Дѣлчевъ — бащата на Гоце.

ГОЦЕ ДѢЛЧЕВЪ.

Повърхностни спомени.

Презъ лѣтото на 1894 год. прескочихъ въ София — не бѣхъ виждалъ до тогава България и поискахъ да го вида скоро следъ пристигането ми, но това ми се удаде едвамъ къмъ края на м. августъ: наложено му бѣ наказание за четене забранени книги, което има това послѣдствие, че бѣше уволненъ отъ училището съ свидетелство, но безъ право да бжде произведенъ въ офицерски чинъ.

При свиждането ми изказа намѣрението си да подаде нѣколко заявления за учителъ въ Македония, тъй като не иска да остане тукъ по никой начинъ, още повече че не намиралъ полза отъ оставането въ България — по-голѣма нужда отъ работа имало въ нашата страна. На същото мнение бѣхъ и азъ за себе си и още сжщия денъ азъ подадохъ молба за учителъ въ Екзархията, а той своитѣ до нѣколко

общини. Азъ получихъ скоро назначение за Шипъ, но тъй като бѣхъ оставалъ безъ срѣдства, помолихъ Екзархията да ми авансира 5 лири, за да мога да отпътувамъ за мѣстоназначението ми, а въ очакваніе паритѣ, пристигна и назначението негово пакъ за сѣция градъ. Следъ като се разплатихме, намѣрихме, че паритѣ, които ни останаха, ще стигнатъ едвамъ за пътъ до Скопие, където трѣбва да се отбиемъ, още повече че моето назначение бѣше условно: вслучай, че владиката е назначилъ вече главенъ учителъ, азъ ще трѣбва да остана като простъ учителъ. Въ Скопие престояхме само единъ день, колкото за да получа авансъ и си купимъ фесове. Владиката, поради недоразумения съ скопчанъ, бѣше се оттеглилъ въ Шипъ, па и нито той, нито азъ си спомнихме да имаме нѣкои познати тамъ.

Въ Шипъ пристигнахме къмъ 2 ч. следъ пладне, и още съ пристигането ни ни се въ ханя Даме, който бѣше се научилъ, че пристигнали нови учители и ни заведе въ неговата квартира, където се настаняхме и ний. Даме се премести въ малката стая, а ний съ Гоце взехме голѣмата. Съ Даме азъ едвамъ се познавахъ — видѣли се бѣхме 1—2 пѣти въ Солунъ, когато той служеше въ печатницата на Самарджиевъ. На другия день се представихме на владиката и взехме мѣстата си, като Гоце остана за учителъ въ „Ново село“. Вечерта разрешихме въпросъ за моето положение: Между училищното настоятелство, председател на което бѣше покойния Тодоръ Лазаровъ и владиката имаше голѣмъ споръ за Дамета: Тодоръ настояваше да остане за главенъ учителъ Даме, на което владиката не се съгласяваше. Тоя споръ бѣше много неприятенъ за Даме, защото той смѣташе, че ще се чувствува по-свободенъ и би разполагалъ съ повече време, ако бѣде простъ учителъ и успѣе да склони Тодора да отстъпи въ моя полза. Както Гоце, така и Даме, държаша за учителството до толкова, доколкото то имъ даваше възможность да работятъ за целта, която си бѣха постигнали.

Гоце, макаръ и осведоменъ въ общи черти за смѣстуването на организацията и за нейната целъ, не бѣше осветленъ и запознатъ напълно съ принципитѣ ѝ. На другия день вечерта Даме, въ една дълга беседа, разви целта, която си е поставила В. М. Р. О. и тактиката, срѣдствата и дейността за нейното постигане и ни връчи единъ уставъ за проучване. Следъ 2 дни отъ това, Гоце бѣше вече клетвено членъ на организацията. И оттогава се той, както и Даме, на тиха, отначало коасбливна, но все по-увѣрена дейность, която даде блестящи резултати: преди края на учебната година, цѣлъ Шипъ бѣше привлеченъ въ редоветѣ на организацията, и чумѣан почти нѣмаше. Хората бѣха като трѣскави отъ умиление и ентузиазъмъ и останалитѣ видъ отъ редоветѣ и се чувствуваха оскърбени и унижени. Така, Спиро Килимановъ, единъ отъ най-храбритѣ и ловки терористи, стоя дълго време вънъ отъ нея, защото обичаше да попейва и на всѣки день — два видѣше и съ съзъзи се молѣше да го приематъ, но чакъ презъ пролѣтта, следъ единъ постъ отъ единъ месецъ, въ който не пийна нищо, вдягнаха запрещения и го допуснаха до клетва.

Гоце и Даме отъ поиятни съображения за успѣха на дѣлото, не се докосваха до парични въ-

проси. Тая работа предоставяха изцяло на мѣстнитѣ организации — да събиратъ срѣдства за оржие и всякакви други нужди, които бѣха се явили. А централниятъ комитетъ, безъ помощни организации и безъ никакви срѣдства, не можеше да развие почти никаква дейность и то до тамъ, че както казваше Даме, нѣмагъ грошъ за да изоратятъ даже едно писмо. Въ такъвъ единъ разговоръ азъ имъ изказахъ пѣрата си, че отъ Кукушъ ще можемъ да съберемъ нѣщо за това и веднага решихме да заминемъ съ Гоце презъ велиденската ваканция за тамъ. Пътувахме съ коне презъ Овче-поле до Велесъ. Където трѣбваше да се срещнемъ съ Петъръ п. Арсовъ, който починаше тая година тамъ. Тоя велиденъ Гоце постави основитѣ на организацията въ Кукушъ, като закуе 17 души отъ 3 дружини и още бидейки ний тамъ бѣха успѣли да събератъ 180 лири, а две недѣли следъ заминаването ни бѣха предали на д-ръ Хр. Татарчевъ въ Солунъ 330 лири.

На другата година Гоце пакъ остана въ Шипъ, обаче организацията тамъ имаше здрави основи и отъ агитация вече нѣмаше нужда, та насочи дейността си къмъ превасише оржие, организиране канали и пр., което има за послѣдствие да напусне града още преди свършването на годината и да посмее деятелността си, като нелегаленъ. Не можеше вече да стои той на едно мѣсто, когато отъ него бликаше пламенна енергия, на която се дължи факта, че много скоро по цѣлата страна изникнаха организации, спожодани често отъ него било за да изглажда недоразумения нѣкакви, било за да вкара въ правия пътъ заблудилъ се нѣкой бѣлгаринъ, било да своходи нѣкое никому неизвестно кѣтче, забутано въ дънъ земя.

Следъ като се раздѣлихме отъ Шипъ, видѣхъ го въ Македония на 2 пѣти: на свадбата на сестра му въ Кукушъ и презъ лѣтото на 1896 год. въ Солунъ. — Отигълъ бѣхъ тамъ, както това правехъ почти всѣки две недѣли, за да докладвамъ. Презъ юлий т. г. бѣхъ отишълъ пакъ и вечерта въ сѣбота се срещнахъ съ Даме и си изприказахме всичко. На раздѣла Даме ми порѣча да отида на обѣдъ у него, но искайки да използвамъ времето си не направихъ това. И ето, че къмъ 2 часа пристига и настойчиво ми каза, че трѣбва да отида дома му още сега и че ще дойде и той, следъ като свърши нѣкаква работа.

Не можеше да се изключи вече и каква бѣше изненадата ми, когато въ кѣщи заварихъ познатото и мило лице, облечено въ дебърска носия. Поприказвахме си, понагледахме се и къмъ 6 часа оставихме Дамета въ кѣщи, а ний слезохме по ул. „Хамидие“ до Беязъ-куле, където се раздѣлихме. И продължи той неуморно деятелността си все съ сѣщата преданность, ту агитирайки по най-отдалеченитѣ и забутани краища, ту организирайки тамъ, гдето организацията не бѣше се затвърдила, ту прехвърляйки въ България за оржие и срѣдства или организирайки въ незнайни планински кѣтове работилници за отливане на бомби, като предаваше на всѣкого, който се доближеше до него възвишенитѣ пламъкъ на преданность къмъ дѣлото. Такеджията, Богъ да го прости, се чудеше какъ работницитѣ на отливането на бомби съ неимовѣрни усилия продължавали безспирно работата си, нехапнали конѣкога цѣлъ день отъ срамъ да

ги не свари неизпълнили нареждането. А работата била извънмърно мъчителна!

Презъ пролѣтъта на 1902 год., следъ една повсемѣстна обиколка чакъ въ Костурско, пристигна въ София и съ неимоверна енергия се залови за купуване и препащане оружия. Купувахе отъ ту-

рець отъ това решение. Той твърдише, че не сме готови за едно повсемѣстно възстание, което единствено би дало надежди за благоприятно разрешение на въпроса, а да се усили дейността на четитѣ, като имъ се вѣднѣ въ дългъ да безпокоятъ властѣта, като предприематъ по-често и по-ефективни

Мино Дълчевъ

убитъ презъ 1899 въ сражение съ турцитѣ въ с. Баници, Гевгелийско.

Миланъ Дълчевъ

убитъ презъ лѣтото на 1903 г. въ сражение съ турцитѣ при с. Нѣманци — Кукушко.

машини търговци, разлрати хора и изъ вътрешността, на се опита и на нѣколко пѣти да достави такъво и отъ странство, обаче безуспѣшно. Тукашнитѣ търговци, подпомагани отъ свои агенти, вжидайки ошетени интереситѣ си, доносничеха, а правителството това и чакаше и по такъвъ начинъ биде конфискувано и динамитъ, и патрони, и револвери и др.

Борбата съ върховизма отнемаше презъ тоя периодъ много отъ времето му и не бѣше малка грижата му за отбиване ударитѣ имъ. Но тѣ ставаха все по-настойчиви и подпомагани отъ всѣкъде пренесоха борбата и вътре въ Македония и, макаръ и сполучливо да се отбиваха ударитѣ тамъ, все бѣше се всѣло известно колебание. А Джумайското възстание озадачи мнозина отъ водителитѣ на движението, които съ право се съмняваха да не би върховизмитъ да разстрои всичко организирано и съградено досега.

При това положение Солунъ постави за разискване въпроса за обявяване на възстанието и го реши въ положителенъ смислъ. Годе бѣше пона-

надения, като разрушаватъ мостове, нападатъ нощи и постове и пр. и пр.

Къмъ януарий 1903 г. замина той съ четата си, разруши желѣзопѣтния мостъ при Анджиста, остави четата въ Сѣрско, а самъ слезе въ Солунъ, съ надежда да ги склони да измѣнятъ решението за обявяването на възстанието, въ което не можѣ да уснѣе. Присѣдинилъ се на връщане къмъ четата си и готвейки се за срещата, която бѣ определѣлил на всички чети отъ Сѣрския окръгъ, на 4 май, сутринята се събуждатъ заобиколени въ с. Баница отъ отрядъ войска. За да не предизвика ужаситѣ на едно сражение въ село, дава заповѣлъ да излѣзатъ и пробиятъ обрѣча, като самъ трѣгва начело на дружината. Но още първиятъ куршумъ отъ турска страна го улучва въ сърдчето, и тамъ си и остава. Четата, останала безъ водачъ, върнала се въ село, откъдето спокучливо се е отбранявала пѣлия денъ, а презъ нощата сполучва да се измъкне. Начело на отряда аскеръ е стоелъ Тенфиковъ, възпитаникъ на нашето военно училище и чини ми се, съученикъ на Годе.

Свършвамъ, недооленъ отъ изложеното, което написахъ само отъ желание да изпъна единъ дългъ, който повелително ми налага едно подробно изложение по дейтелността на Гоце, изложение на действия, събития и факти, които биха обрисували въ пълна свѣтлина великия кукушанецъ. Даво поживѣемъ и при по-свободно време да изпънимъ тоя нашъ дългъ.

Ще съържа съ характеристиката, която ни дава за него Симеонъ Радевъ (Великитѣ стѣни — 1922), и която вамирамъ за най-сполучлива и вѣрна: „Дълчевъ бѣ единъ праведникъ — съ кама въ пояса. Легендата го представлява като една бѣсна хада — и наистина, никой не бѣ равенъ нему

по силностъ — по въ неговата природа преобладаваше мечтателността. По призиване той бѣ роденъ за апостолъ. Такъвъ бѣ и по мисль. Всички угнетени будеха бунтъ въ душата му; всички крайни бѣнове за преустройство на обществото му накушаваха ума. Една безспирна струя отъ разностраненъ идеалитѣтъ бликаше въ него. Но това чело на Кукушъ бѣ разбрало, че преди всички идеали върви тоя идеалъ: да бждешъ членъ на една свободна народностъ въ една свободна земя. И безъ да одуши въ себе си социалнитѣ пориви, той бѣ въ Македония революционеръ като българинъ“.

Т. Деливановъ

ГОЦЕ ДЪЛЧЕВЪ.

Като девица скромнъ, приветнъ, тихъ и милъ,
Като дете излюбенъ ти всѣкога си билъ,
Душата ти душа бѣ съсъ сребърни очи,
Съсъ дъхъ отъ теменуги и слънчеви лъчи.

Въ гърдитѣ ти ечеше небесенъ химнъ отъ хора
Отекналь надалеко — къмъ звезди кръгозоръ,
А въ храма ти излюбенъ изправенъ бѣ самъ Богъ,
Въ тържествена осанка, величественъ и строгъ.

Сърдце ти бѣ издѣно съ пламъкъ и отъ кръвъ,
Где имаше се нужда вставаше се врьвъ
И всѣкога готовъ бѣ при буденъ, искренъ зовъ
За благото народно, за братската любовь.

Всецѣло бѣ предаденъ отъ рани младина
Да служишъ на народа и твойтѣ златни дни
Свѣтлинникъ сж западенъ, що свѣти въ тъменъ пажъ —
Извилъ снага въ недрата на башинъ — роденъ кжтъ

Съ гранитната си воля, съ ума си бистръ, здравъ,
Ти водѣше дѣлото въ пжтъ истински и правъ,
Съсъ мощното си слово, съ духа си твърдъ и смѣлъ,
Се носѣше стремглаво къмъ свѣтлата си цель.

За кроткитѣ бѣ кроткъ, за благитѣ бѣ благъ,
На робство и неправда непримиримъ бѣ врагъ,
Безмилостно въ очитѣ бодѣше ги кжтъ трънъ
И слушаха въ гласи ти погребния си звънъ.

Кръстосалъ планинитѣ и дивитѣ усой,
Нарушилъ имъ мечтитѣ, самотния покой,
Съсъ огненъ мечъ въ дѣсница и съ будна
мисль — стражъ
Радушно ти приеть бѣ, като апостолъ нашъ.

На духоветѣ млади прикачваше крила
И тласкаше ги съ устремъ къмъ дейностъ и дѣла
И въвъ борбитѣ свети увеличаше ги съ пламъ,
На всѣка стѣпка примѣръ ти даваше имъ самъ.

И колко епопеи, нечувани до днесъ,
Коиго ги изнесе съ достоинство и честь,
Създаде и написа, герою свѣтлоликъ,
Отъ редъ години бурни, до сетиня си мигъ.

И колко, колко още легенди сътвори
Съ похвата си чутосенъ сърце ти въ тѣхъ що ври,
Съсъ подвизи безсмъртни, съсъ приказни дѣла,
Що нюкатъ се предъ взора съсъ свѣтнали чела.

Въ усмивката ти ижжа, въвъ погледа смиренъ,
Въвъ кроткитѣ обноски, въ моминския ти свѣтъ,
Не би повѣрвалъ никой, че буря криешъ ти,
Готова да избухне и въ мигъ да полети...

И всичко да изтръгне изъ коренъ му дълбокъ,
Класаръ шо е въ храма на злия — черенъ, Богъ
И всичко да заляе съ потокъ отъ кръвъ, слъзи,
Що носи разорене и знае да пълзи.

Где кроткъ, благодушнъ, где буенъ и сърдиатъ,
Но всѣкога съ умъ трезвенъ, съ духъ бодѣръ
и крилатъ,
Съсъ искреностъ въ гърдитѣ, въ дѣлата си правдивъ,
Ще служишъ за вазида, за примѣръ свѣтълъ, живъ...

Като дете невръстно извърши чудеса,
Съ които близки, свои зачуди и сласа;
Отъ палани врьстници за „царъ“ бѣ ти избранъ,
Борець да станешъ сетне съ потисна вража станъ.

На Ботева и Левски дѣлото продължи:
Съ злосторници, тиранн, съсъ подлостъ и лъжи
Борба поведе страшна и въ родния ни кжтъ
Нероновци и Юди обрече ти на смъртъ.

Душата ти лазурна, кжпяща се въ зари,
Съ мечтитѣ ти сребристи лѣтеше надъ гори
И дарѣше простори подъ ясни небосаодъ
На робското ни племе за сиосенъ, тихъ животъ...

Копѣеше сърдце ти за правда и за редъ,
За братство съ вѣчна дружба да зацарятъ навредъ,
Да бждемъ хора честни, съ характерни и умъ,
По пжтя си да крачимъ безъ крѣсъкъ и безъ шумъ.

Копѣеше сърдце ти да види башинъ край
Отъ робството отрѣсенъ, превърнатъ въ дивенъ рай,
Где слънцето златисто надъ него ярко грѣй
И птиченце чевръсто свободно пѣсенъ пѣй.

Копиеше сърцето ти... Но тоя блитъ-копиецъ
Слана попари люта, дѣтска, дѣхавъ свѣжъ
Наведе си челцето и легна въ хиладни гробъ,
Сираци катъ остави дѣлото, брата-робъ...

Приятель и бе единъ, апостолъ и герой,
Учитель и бунтовникъ, борецъ безстрашенъ въ бой,
Съсь старинтъ—миль старецъ, съ дечината—дете,
Доде въ борба стихийна духа ти отлетъ...

Любомиръ Бобевски.

Гоце Дѣлчевъ съ дружината си задига струмишкото бегче.

Споменъ на Андонъ Кьосето.

Гоце Дѣлчевъ стана нелегаленъ, дойде при насъ и нашата група стана отъ 6 души. Съ насъ бѣ и Михаилъ Попето.

Решихме да заловимъ Назлъмъ бегъ. Той имаше чифликъ въ с. Василео, недалечъ отъ Струмица. Поставихме калаузи и една нощъ Дѣлчевъ, азъ, Михаилъ Попето и Иованъ Реджо отъ с. Владимирово, струмишко се преоблякохме въ майсторски дрехи, пяхнахме тесли и чукове въ пояситѣ и се опжихме за Струмица. Калаузитѣ ни бѣха съобщили, че бегътъ се е канелъ на другата сутринъ да отиде въ чифлика. Обаче ние не бѣхме сигурни въ калаузитѣ и сами се опжихме за Струмица.

Донесенията на калаузитѣ излѣзоха вѣрни. На следната сутринъ Назлъмъ бей възседна своя конь и заедно съ своя гавазинъ се отправа за чифлика. Излѣзохме вѣнч отъ града пакъ облечени въ дюлгерски дрехи, съ чукове и тесли на поясъ, за да го пресрѣцнемъ, когато ще се завръща отъ чифлика. Бѣхме събрали милиция — овчари, говедари и др. — всички въоръжени съ различни пушки и ги бѣхме оставили между с. Василео и Струмица на 50 разкрача отъ пята. Излѣзохме отъ града ходимъ, ходимъ пъкъ седнемъ иждженъ започнемъ

да си пускаме шегъ, смѣемъ се, аджаба какъ ще излѣзе срещата ни съ бегчето. Като наближихме с. Василео забелязахме да се задава бегътъ по следванъ отъ гавазина. Назлъмъ бей бѣ зетъ на солунски паша. Като го забелязахме, ижджи отъ насъ насѣдаха и започнаха да приготвяватъ оржието си. Тръгнахме на среща имъ и започнахме да викаме по Дѣлчева: — „да ни платишъ! Какъ така да ти работимъ пъкъ сега да не искашъ да ни заплатишъ“. А Дѣлчевъ отговаря: „А бре чакайте, когато взема пари отъ чорбаджийтъ тогава ще ви платя“. Блѣскахме Дѣлчева и продължавахме да вървимъ. Бегътъ ни наближи и поиска да узнае каква е тая разправия. Отговорихме му, че сме работили при Дѣлчева, а пъкъ той сега не иска да ни плати. Когато бегътъ мина покрай Гоце, той хвана неговия конь за юздитѣ и извика: „Дръжте го, той ще плати!“ Коня се подплаши и се изправи на заднитѣ си крака. Ионъ Реджо удари коня и снали бега. Попето стреля по гавазина, който се катурна отъ коня и падна, после, виждайки, че водимъ борба съ бега, Попето дотърча при насъ. Милиционеритѣ, които бѣха въ царевитѣ, като чуха вистрелитѣ дойдоха и тѣ. Бегътъ презъ

ТАЙНАТА.

Назадъ — въ нашето ослепително утро — има единъ изчезналъ заветъ.

Той не е написанъ на книга и не е издѣлванъ на камъкъ: отъ никого не е написанъ и никжде не е издѣлванъ.

Той не се нарича ни любовъ, ни правда, ни истина. Не е отечество, нито слава.

Не знаемъ да го назова

Той е тайна — чувствувана и неразгадаема пкъ. Тайна, откърмена, може би, само отъ лиха смѣда.

Ний я създадохме постепенно: презъ два десетилѣтия. Изъ ижджани дълбини избликна срѣдъ насъ велика святостъ, обзе ни сърдцата, опияни дунитѣ ни и неусетно превърна всѣкого отъ насъ въ тона, което не е билъ и което, уи, днесъ пакъ не е.

После ти разкри нашитѣ безчислени гробнища, освети ги и... изчезна.

(Зарана се, може би, въ самитѣ тѣхъ — въ гробницитѣ... Азъ допушамъ... О, ако можехъ да възкреси тайната на нашитѣ гробнища!).

Гоце се препаляше съ широкъ погъ — и не се хранеше съ седмици, — защото трѣбваше да се бори съ невѣрна болестъ, която бѣше придобилъ отъ липса на храна пакъ презъ седмици.

Гоце — апостолътъ отъ Кукунъ,

Но после, когато животътъ възникъ, той вече намирише разтуха въ своята невѣрна болестъ: почваха да

гладувать — едно следъ друго — и призованитѣ отъ него. Всички гладуваха...

А имаше храна: трапеза бѣше наредена въ Ючь-Бунаръ, която стоеше откритъ день и нощъ и призоваваше отчаянитѣ.

Но тѣ не отиваха тамъ, на „казанотъ“.

— Ке ни изгодатъ, — шепнеха.

Пазеха тайната.

Еднакъ после, когато бедствието нарастна, зина и почна да гълта, — едвакъ тогава потъмни лицето и на коравия апостолъ — това негово мургаво меснато лице. Но той пакъ не наведе чело:

— Отъ него грѣеше тайната.

... Обѣдъ е, вървимъ съ Гоце, шуми градътъ, но ние сме подавени отъ скръбъ и — не чуваме, не виждаме. А задале се на среща ни снаженъ планинецъ съ чумани очи: хлътнали и блещатъ.

— Ке ни изгодатъ, г-нъ Дѣлчевъ; нѣ се трантъ неке!

— Харно, де: шо?

— Ке идемъ сите.

— Каде, бре?

— У Ючь-Бунаръ на казанотъ.

— Хмъ. — Е, иди, шо? — потръгна Гоце. Но се извърна и повнаведе калпакъ надъ вежди:

— Саздо бре, ти си се уплашилъ отъ гладъ, хе!

— Не се трантъ неке, г-нъ Дѣлчевъ!

Гоце изни погледъ къмъ менъ и се ухили кораво.

— Траялъ на куршуми, а на гладъ не може!

После се обърна пакъ къмъ планинеца:

— А бре, Саздо, отъ куршумъ ке умрешъ день

време на боричкането успя да извади револвера и го допре до гърдите на Гоце Дѣлчевъ. Ние се боричкахме. Поето виждайки допревниятъ до гърдите на Гоце револверъ се хвърли магновено и успя да хване здраво ржката на бега. Бегътъ стреля и куршумътъ удари Поето въ пищела и издѣлана наля рамото му. Гоце остана незасѣгнатъ. Назлъмъ бей бѣ доста здравъ и за да се скопчи здраво, не бѣ лесно. Най-после успѣхме да му вземемъ револвера и го счепкахме здраво. Той направи последни отчаяни усилия за съпротива, но като видѣ, че е хванатъ здраво отишна ржце и извика: евангитимъ! (леде отидохъ!). После вързахме бегчето и го поведохме съ насъ.

Гавазинтъ бидейки слабо засѣгнатъ бѣше успѣлъ да избѣга. По Реонската рѣка поехме къмъ с. Навичани, а оттукъ за с. Гарванъ, срещу Баирица. Отъ борбата бегчето се бѣше много заналило и искаше да пие вода.

Залавянето на бегчето стана късно следъ пладне. После довтаса потера, но не можа да ни открие следитѣ. Падна мракъ и ние продължихме за малешевскитѣ планини. Тукъ починахме единъ день и на другия започнахме да кроимъ планове за откупъ. Опредѣлихме откупна сума 10,000 лири, но при воденето на преговоритѣ, като видѣхме, че работата върви опасно се съгласихме и на 5,000 л. Разбира се, че всичко ставаше по планъ и диктовка на Гоце Дѣлчевъ. Дадохме срокъ, кога да се известатъ паритѣ, като се съгласихме сумата да се предаде на два пакти — презъ два дена по 2500 лири. Азъ съ четата отидохъ да причакамъ хората, които идѣха да донесатъ откупа, а Поето замина за България да лѣкува ранитѣ си. Уговорено бѣ паритѣ да се донесатъ на Баирица. Взехъ мѣрки да не попаднемъ въ нѣкоя турски капанъ и изпратихъ

часови надалецъ предъ насъ, които да следятъ и да ми донесатъ за всичко.

Гоце Дѣлчевъ съ бегчето и двама милиционери останаха въ една колиба въ Митрошинската планина. Единиятъ отъ милиционеритѣ пазеше предъ вратата на колибата, а другиятъ бѣ до бегчето, което бѣше съ вързани ржце.

Гоце страдаше отъ стомахъ и сега започнахъ да се превива отъ стомашни болки, като се тришкалъ ту на една, ту на друга страна. По едно време той распива. Бегчето виждайки, че Дѣлчевъ е заспалъ, замолило милиционеря, който е билъ до него, да набере дърва и запали огънь, понеже му било студено. Въ колибата е тъмно. Милиционеритѣ става взима пушката си и се опитва за дърва, като забравя своя револверъ въ колибата. Дѣлчевъ спѣлъ дълбоко. Бегчето става и тихомъ измѣква Дѣлчовата кама, разрѣзва съ нея ржцето, съ което сж били завързани неговитѣ ржце, после измѣква полека и Гоцевия револверъ, навежда се, прибира забравениятъ отъ отишлия по дърва часови револверъ и излиза. Часовиятъ, който е пазелъ предъ колибата, билъ измръзналъ отъ студъ. Бегчето стреля по него, ранява го въ ржката и избѣгва въ с. Навичани (и това село е неговъ чифликъ). Като приближилъ селото, той срещналъ единъ овчаръ и насочвайки двата револвера му казва да го води за Струмица. Слизатъ къмъ Реонската рѣка и къмъ долния край, до воденицата, срещатъ хората, които на конь сж носили откупа. Бегчето имъ казва да се върнатъ обратно и всички вкупомъ се влускватъ въ бързъ обратенъ път.

Ние бѣхме при Баирица и очаквахме наявването на хората, които трѣбваше да донесатъ откупа. Пристигна курьеръ, изпратенъ отъ Гоце Дѣлчевъ и ни донесе вѣстъ — бързо да се отте-

по рано, день по-късно: — умри отъ — гледи сега, брей!

Потръгнахме. Азъ се измрънахъ. Сяко стоеше широко ухиленъ, после накриви глава и се залепка следъ насъ, като овчарски песъ... Въ поколебания човѣкъ се пазари тайната!

Отсамнитѣ бѣха горди: не притежаваха онова, което вдѣхва смирение. — Дѣлеше ги отъ хората на тайната стена тъмна и висока до небето.

И силни въ гордостята си, тѣ охулиха и поругаха великата святостъ.

Ето по онова време — тѣй яврямъ азъ — моятъ душа постигна тайната.

Бѣше есенъ, отбихъ се въ комитета на офицеритѣ. Поехъ тъмнитѣ стълби и когато стигнахъ до срѣдния прозорецъ, видяхъ: слезаше отъ горе съ тежки стѣпки Гоце. Сърдцето ми се сви, не бѣхъ го виждалъ такъвъ: едната му буза бѣше кърваво червена, другата — прѣстено бяда. Той не отмина мълкомъ, само ме прониза съ страненъ погледъ. Чувствувамъ и до сега тоя погледъ: останахъ съкрушенъ, като че бѣхъ извършилъ нѣщо срамно и непоправимо...

Съ това чувство възлѣзохъ горе. И узнахъ: офицеритѣ нападали апостола — зашлевили го съ плесникъ, сидно го зашлевили... И той не отвърналъ: нѣмалъ куражъ...

Гоце Дѣлчевъ нѣмалъ куражъ!

... Намерихъ го и не се отдѣлихъ отъ него презъ тоя день. Мълчимъ, — отбѣгваме погледитѣ си. Вечерята бѣха още много съ насъ — (колко много бѣха тогасъ

съ Дѣлчевъ). Някой не знаеше за станалото: офицеритѣ не бързаха да се похвалятъ, (колебаеха се може би). Азъ се бяхъ: — какво ще бжде... какво може да бжде, когато се узнае! Наистина, ударили бѣха Георги Дѣлчевъ, а на Гоце, но... колцина — презъ вѣковетѣ — сж могли да правятъ тази разлика?

А той изглеждаше спокоенъ, — даже и погледѣтъ на очитѣ му бѣше обикновенъ. Но азъ долавяхъ по нѣкога въ тѣхъ огъня на душата му и — изтърпяхъ.

Така когато късно презъ нощта останахме пакъ на сани, той ми се откри:

— Сами имъ отидохъ, — каза. — Нека ме убиятъ, Не дръзнаха, — и слава Богу. Ще дойдатъ, значи, да мремъ заедно.

— Но какъ стана всичко?

Туй, което стана, е нищо. Тѣ търсятъ да началствуватъ, — не могатъ иначе. Но ще се окротятъ. Предъ смъртѣта окротява всѣки. А трѣбва да положатъ клетва, — безъ това не може.

Разбрахъ: тѣ не сж искали да преклонятъ своята офицерска клетва предъ клетвата на народа. За това сж посегнали на Синтъ човѣшки.

— Гоце, азъ се боя, — казахъ. Какъ ще посрещнатъ проститѣ души станалото? Тѣ ще узнаятъ непременно: офицеритѣ не може да не се похвалятъ. И тогава?

Дѣлчевъ ме погледна косо. И тоя погледъ бѣше пакъ като она день по стълбитѣ на офицерския комитетъ презъ деня: почувствувахъ наново, че съмъ извършилъ нѣщо срамно и непоправимо.

— Какво, тогава? — отвърна той съ глѣба въ гласа

лимъ въ планината — защото бегчето сполучило да избѣга. Презъ настѣващата нощъ се срещнахме съ Дѣлчевъ и той нареди да се разформирова четата. На милиционеритѣ казахме да скриятъ оръжието и всички да се прибератъ по домоветѣ си. Властта за тѣхъ не бѣ узнала нищо.

Бегътъ отъ Струмица веднага заминава за Солунъ. Като останахме двамина — Гоце и азъ — решихме да заминемъ за Солунъ, гдето бѣхме добре приети. Криехме се 2—3 дни и на третия день решихме да смѣнимъ квартирата, бѣхме въ българската махала, близо до българската църква. Късно вечерта тръгнахме съ Гоце за Пиргитѣ — за квартирата на единъ нашъ приятель. За да отидемъ до тая квартира трѣбваше да минемъ предъ кафене „Коломбо“. Азъ вървѣхъ предъ Гоце, а той ме следваше като вървѣше нѣколко крачки подиръ менъ. Бѣхъ отминалъ входа на „Коломбо“, когато вратата на кафенето се отвори и се показа самото бегче, което ни бѣше избѣгало. Гоце се случи точно предъ входа на „Коломбо“. Бегчето, като го забеляза се стѣгна и поиска да се върне назадъ

въ кафенето. Гоце спрѣ и се обърна съ следнитѣ казани на турски думи къмъ смутеното бегче:

— „Браво, че успѣ да ни избѣгашъ, юнакъ си билъ. Обаче недей мисли, че ние не бихме могли пакъ да те хванемъ. Сега азъ ти подарявамъ живота. Ти ни познавашъ и знаешъ, че сме въ Солунъ, обадишъ ли на полицията за насъ, ще има да си изпатишъ!“

Всичко това Гоце каза набързо и съ твърдъ и смѣлъ тонъ. Азъ стоехъ на страна и държехъ въ длъбо револвера, готовъ за всякаква изненада.

Бегчето отговори смутено: „Капетанъ ефенди, ако излѣзе отъ менъ дума, прави съ менъ каквото щѣшъ. Сега недейте ме закача!“

— „Ще видимъ“ — бѣше отговорътъ на Гоце и ние продължихме на долу къмъ Банкъ Отоманъ.

Бегчето не посмѣя да се върне въ кафенето, а удари надолу къмъ Бурма-чарши.

На другата вечеръ се научихме, че Назлъмъ бей е полудѣлъ.

Съобщана Б. Мирчевъ

Споменъ за Гоце.

Презъ юлий 1892 дойдохъ въ София за да потърся чрезъ Коста Шаховъ, който издаваше македонски вестникъ, едно авторитетно лице, македонецъ, което да дойде въ Солунъ и да застане начело на революционна организация за освобождението на Македния.

Подиръ като ме изслуша К. Шаховъ ми каза: разбрахъ какво искашъ, но, за жалостъ, неможешъ да намѣришъ тукъ търсеното лице. Тукъ всички сж шмекери, само говорятъ, а като дойде за работа

ги нѣма. Тукъ има само едно лице, съ което можешъ сериозно да говоришъ по македонския въпросъ. То е юнкерътъ Гоце Дѣлчевъ.

Значи, измежду хиляди македонци въ София Гоце се билъ отличилъ и обърналъ вниманието на хората върху си още въ младежката си възраст съ своето искрено и сериозно отнасяне къмъ македонския въпросъ.

Ив. х. Николовъ.

— Тѣ менъ зашевиха: — кой смѣе да се намѣси въ това, докато азъ съмъ живъ?

Изтрѣгнахъ...

По-късно — въ годинитѣ на кърви и срамъ — въ страшнитѣ години на ужаса, — колчимъ оставахъ самичекъ въ нощта на живота, азъ търсѣхъ въ душата си тоя мъжественъ образъ, който отива самъ...

Но това не може да се изрази! И не бива. То е тайната. Защото кой, наистина, въ онова дивно време би допусналъ, че апостолътъ има нужда да бже защитенъ? Не бѣше ли той за всички — и любовъ, и съвестъ, и воля, и храбрость...

После високата до небе стена, които дѣлеше офицеритѣ отъ апостола и отъ народа, се снини.

Тогавъ тѣхната гордость изби въ гнивъ и страхъ. И дрѣзнаха тѣ: почнаха да убиватъ.

А съпадение, може би: първата жертва бѣше Александъръ Илиевъ, нераздѣлното отъ Кръстья Асѣновъ врачанче, което бѣ успѣло да прехвърли подиенната стена на планинитѣ.

Жертвата бѣ свята. И божественъ бѣше общия гнивъ. Изъ планинитѣ се протичаха огнени езици къмъ София.

... Бѣше тъмна нощъ. Почука се на прозорца на И чухъ:

— Тази нощъ решаватъ: ще загине генералъ Цончевъ, а сжщо и она беленъ поетъ Михайловски*.

Забързахъ трѣпентъ, ругахъ кочишата: — не пос-

тигнахъ смирение, — смѣтахъ, че отъ мене зависи, да се отбие тъмната вълна на отмъщението.

Открихъ ги изъ краенъ кварталъ, въ домъ на свещеникъ. Посрещнаха ме студено. И мълкнахъ смутенъ. А тѣ разгариха единъ следъ другъ непоколебимата си воля, да отсекаатъ ржцетѣ, които бѣха пролѣли кръвта на тѣхния другаръ.

Дѣлчевъ седнаше на пода, скръстивъ нозе по турски. Той слушаше и мълчеше — до късна нощъ. И най-после лицата едно следъ друго се извърнаха къмъ него. Тогавъ той махна кибритената клечка, която дѣвчеше.

— Убили! — проговори. — Ще убиватъ, то се знае: и ние убиваме. Но намъ е мжно за Александъръ Илиевъ. Е, шо? Който не може да го прежали, нека действуватъ: ние не сме християни. Но *отмъщението е работа частна; лична*: то не може да има — и нѣма — нищо общо съ Дѣлото.

... Следъ това вече никой не взе думата: оиѣиха. Навѣрно, защото тѣ така наричаха тайната на душитѣ си; Дѣлото.

О, съ годинитѣ на кърви и срамъ — въ страшнитѣ години на ужаса — колчимъ се видя усамотенъ, азъ търся въ душата си тоя мъжественъ образъ — олицетворение на великата тайна, която го правѣше непоругемъ като Богъ, и пакъ смиренъ, винаги смиренъ като, въ предсмъртенъ часъ...

А. Страшимировъ.

МИСЛИ НА ГОЦЕ.

„Кажете на този човекъ Дъчевъ, че азъ искамъ да го видя и да му се поклоня. Отъ изречъ до господаря не сме вече изморени, а той самъ — не се уморява“. . .
(Деринския ефенди, директоръ на илалетската полиция въ Скопие, 1896—1897).

„Овчя главо, помни че предъ ови на които дължиш възможността да напишеш името си Човекъ, трѣбва да стоиш безъ шапка и когато ги псуваш“. (Думи на Гоце къмъ единъ ученикъ, който псувалъ Св. св. бр. Кирилъ и Методий).

„Деца, които отъ насъ не може да прескочи на край годината чина си, нѣма да мине въ погорно отдѣленіе: който не бве, когато го биятъ, хубаво да знае, че и азъ ще го бия; който ми обади нѣщо за другаря си, езика му ще отрѣжа; когато нѣкой извърши нѣщо лошо, сами ще го наказваме“. — Гоце къмъ своитѣ ученици въ Ново село — Шанъ.

„Престъпно е да се освобождава народъ чрезъ преднамѣрено създадени пожарница и касаници“.

„Азъ не искамъ въстание съ хора, които ще ме напуснатъ при първата несполука; азъ искамъ революция съ граждани, способни да понесатъ всички изпитания на една дълготрайна борба, каквато, поради жестоки политически условия, ще бжде и нашата“.

„Практически съображения ни налагатъ борба съ най-голямъ икономия на срѣдства и сили“.

П. К. ЯВОРОВЪ.

СМЪРТЬТА НА ГОЦЕ.

(Изъ книгата Гоце Дъчевъ).

Два — три дни преди великъ-денъ, единъ припавъ селянинъ, съ кошница червени яйца на ръката, съ парче хлѣбъ и нѣколко глави прасъ въ пояса, приближаваше рано-рано севернитѣ Солунски врата. Нѣколко агенти на тютюневата режия и двама запти спрѣха пѣтника да го претърсятъ за контрабанда тютюнъ. Обаче, селянина знаеше добре турскитѣ обичаи: той подложи кошницата на претърсвачитѣ, които грабнаха по нѣколко яйца и го пуснаха непретърсенъ. А тоя селянинъ имаше на раменетѣ си глава за хиляда лири. Той бѣше „хваркатия дяволъ“, съ два револера въ пазвата. . .

Въ Солунъ, както трѣбваше да се очаква, Гоце бѣше успѣлъ въ мислитъ си: новогодишното решение се измѣняше въ духътъ на неговия планъ. Така щото, организацията щеше да предприеме само едно усилено до най-висока степенъ движение, посрѣдствомъ четитѣ, а не въстание, посрѣдствомъ цѣлото население. А за да се подготвятъ по-добре четитѣ, повсемѣстнитѣ действия се отлагаха за презъ августъ. *Има Гоце искаше да умре презъ априлъ? . . .*

На излизане отъ Солунъ, Гоце бѣше разпоредилъ да се явятъ по Гергьовденъ, въ Али-ботушъ представители на околийскитѣ комитети и на четитѣ изъ окръжието. Единъ окръженъ конгресъ

„Ще бждете много навини, ако вѣрвате на думитѣ ни — гледайте дѣлата ни“.

„Ако тиранията е насиліе, революцията е насиліе срещу насиліето“.

„Въ жертвата не трѣбва и не може да сжцествава степенъ, тя свършива, когато е нужно и съ име и съ честь“.

„Ако ценимъ хорскитѣ мнения, пакъ можемъ да бждемъ спокойни: много сж човѣшкитѣ аршини за лжтво и безлжтно“.

„. . . или е малко да бждемъ само човѣци“.

„Азъ не мразя османцитѣ като народъ; азъ воювамъ противъ османската тирания, като господарствена система“.

„Азъ разбирамъ свѣта единствено като поле за културно съревнувание на народитѣ“.

„Но отмъщението е работа частва, лична: то не може да има — и нѣма нищо общо съ дѣлото“.

Съобщава *Ил. Ивановъ*.

трѣбваше да обсъди най-подробно планътъ за участието на сѣрското окръжие въ проектиранитѣ действия. Избрани представители на околийскитѣ комитети и на четитѣ бързаха къмъ опредѣления пунктъ. И Гоце бързаше нататъкъ, но той не стигна. . .

На 19 априлъ вечерта Гоце пристигна въ с. Баница, не далечъ отъ Сѣръ. Тамъ отиватъ и две чети — сѣрската, подъ воеводството на Георги Бродилията, и драмската, подъ воеводството на Димитър Гуцановъ — всичко двадесетъ души. Гоце се настанява въ една къща съ Г. Бродилията, Д. Гуцановъ, случилия се тамъ Д. х. Димовъ и още две — три момчета. Останалитѣ четници се настаняватъ въ друга една съседна къща. . .

На 21 априлъ, рано сутринта, Гоце и другаритѣ му биватъ разбудени отъ една бабичка, която влѣзла при тѣхъ, изгубила и ума и дума:

— Станете, момци! Аскеръ загради селото и търси по къщитѣ. . .

Единъ Гоцевъ съученикъ отъ военното училище, бившия на българска офицерска служба турчинъ Тефиковъ, началствуваше хилядата души нязами, които обрѣсшаха Баница наопаки.

Въ половинъ часъ Гоце и всички момчета сж готови за предстоящата кървава схватка. Презъ това време турцитѣ събиратъ мало и голѣмо отъ

обскиранитѣ кѣши и твърде скоро почти цѣлото селско население бина турено подѣ стража. Обскитѣ наближаватъ и къмъ дветѣ кѣши, въ които сѣ четитѣ.

Тогавъ наскоро бѣше издадено отъ Цариградъ секретното распорѣждане, да се унищожава, всѣко село, въ което се намѣри революционна чета. Така бѣха изгорени селата Балдево (Неароковско), Карбинци (Шипско), Смирденъ (Костурко) и др. Гоце поиска да излѣзе вѣнъ отъ Баница, преди да бѣде запалена, дано по тоя начинъ и спаси. И затова, намѣсто да прѣчака пошния мракъ укрѣпенъ въ

На 20 априлъ Гоце разказваше на другаритѣ си по ранни свои сѣнища, които съпадаха съ избиването на близки нему хора, и думаше:

— Съ нашия животъ, какъвто е, станахъ вече и фаталенъ. Ноевска сѣнувахъ, че турци ме удариха въ сърдцето. Шипската чета е разбита въ Карбинци. Миланъ, братъ ми, е въ тая чета и сигурно е убитъ.

Гоце не бѣше сѣнувалъ смъртта на втория свой по-малкъ братъ: Миланъ падна много по-

Ефремъ Чучковъ, Климентъ Шапхаровъ и Гоце Дѣачевъ.

каменна кѣши и тогавъ да се втурне върху турскитѣ редове, той заповѣдна на момчетата да бѣдатъ готови за излизане следъ него. Съ гордо вирната глава и съ пламъкъ въ очитѣ Гоце повежда малката си дружина срещу неприятеля. Подиръ минута обсадителитѣ изсипватъ съ виковете върху тѣхъ градушка отъ стотици куршуми.

— Лѣгайте! командува Гоце, като прави сѣщото край една малка прѣсѣхвала рѣчица.

— Ранеха ме, — обажда се гласъ измежду момчетата; — майко умирамъ, чуе се донататъкъ; — убиха Димитъръ, — вика трети...

— Кучета! — псува Гоце и грѣмва срещу турцитѣ. Но единъ куршумъ го шиба въ гърдитѣ — и бликва струн гореща кръвь...

късно въ Нѣманци, кукушко.

Гоце забравяше неотдавнашни предчувствия, съвѣтъ пророчествуваше неговия гробъ.

Почти едновременно съ Гоце биватъ убити още шестима, въ това число и Гушановъ. Останалитѣ живи влизатъ въ една пѣвня, отдето, следъ цѣлъ день сражение, се измѣкватъ незабелязано между пламъцитѣ на Баница, цѣла изгорена.

— Петнадесетъ часа — спомня си г. Х. Димовъ, — турцитѣ непосѣмѣха, отъ куршумитѣ ни, да приближатъ нашитѣ убити. Петнадесетъ часа ние гледахме мъртвия Гоце, приведенъ съкашъ върху гробътъ на Македония. И петнадесетъ часа ни се кѣсаха сърдцата...

Зашото осиротяваше цѣлъ народъ.

КОГА И КАКЪ НАКАЗВАЛЪ ГОЦЕ?

Тридесетъ години с навършватъ отъ паметното сражение при с. Баница — Сърско, въ което загина най-възторжниятъ апостолъ на македонската свобода. И колчимъ пун извикаше въ паметта она скърбенъ день, въ който биде откъснатъ най-хубавиятъ стъръгъ отъ градина на нашата борческа родина, винаги и пичтаване болезнено чувство по неземнима загуба. А споминътъ ли си за него останалитъ малцина живи бойни другари, очитъ имъ заблѣсватъ, засѣкатъ, после изливатъ въ сълзи, които ги задушаватъ... Тъй милъ и близъкъ на всички е биль Гоцевъ; така послушни и изпълнители сж били предъ него всички. Обичята съ която е биль заобиколенъ е била голѣма, затова и тъй болезнено е откликнала вѣстията за неговата ранна смъртъ...

За пълната срисовка на Гоце като характеръ и революционеръ необходимо е едно изчерпателно проучванена материалитъ, съ които до сега разполагаме. Въ това отношение е поставено и то твърде отдавна едно хубаво начало. П. К. Яворовъ и своя трудъ „Гне Дѣлчевъ“ ни даде единъ хубавъ и релефенъ образъ. Вѣрно, че въ онова време, близо година следъ смъртъта на Гоце не е било възможно издаване на една изчерпателна негова биография и то пореа съображения както отъ тактиченъ така и отъ политиченъ характеръ. Въ последно време можемъ а се похвалимъ съ нѣкои нови данни отъ неговата дейность, които доста много биха улеснили онѣзи които биха се заловили съ благородната задача днзследвать цѣлия Гоце, като ни дадатъ ясна представа за човѣка, който е будель такъва обичъ и инето обаяние се е засилило до такъва степенъ, е надхвърлило границата на тѣснонационални масштабъ.

Напоследъкъ бидоха открити Гоцегови писма, които порди естество то засѣгатъ ше ни изяснятъ нѣкои погрѣшно схвазати страни на Гоцевия характеръ. Дѣлбоко е засѣдало въ голѣма частъ отъ неговитъ почитатели, убеждението, че Гоце е биль човѣкътъ, който за всичко е прощавалъ. Вѣрното е, че революционерътъ безъ хайдушко шастие е давалъ изразъ не веднажъ на своитъ хуманни чувства (винаги е отблѣсвалъ всевъзможнитъ искания а нѣкои отъ по-буйнитъ си другари. Но това икакъ не е прѣчило той да проявява качества на революционеръ отъ първа величина: себеотрицани, храбрость и самообладание, качества, които сж насили увѣчаното съ легендарна слава чело на Гоце — но имало е моменти, когато Гоце е биль покренъ отъ извършени предателства и тогава вѣчтой е давалъ своитъ нареждания за унищожението на предателя. Къмъ такава присѣда е прибѣгвалъ при крайна нужда, когато единичниятъ начинъ за тряне край на злото е било само налагането на сѣртно наказание. Какво друго решение би взель Гоце напр. по отношение на единъ предателъ, който става причина да попадне въ рѣцетъ на турцитъ купеното съ оскъднитъ сръдства на организационата каса оружие и пренесено съ толкова мжки и трудъ по разнитъ пунктове на Македония? Въ тѣхна моменти тихиятъ Гоце, проповѣдникътъ на чвѣчность въ борбата е трѣбвало съ мжка да скѣса съ своитъ схващания и да крии

планове и то твърде сурони, защото и Гоце самъ не е познавалъ друго сръдство за изкореняване на предателството и продажничеството, освенъ чрезъ смѣртното наказание. За да не блѣдемъ голословни въ своитъ твърдения нека приведемъ нѣколко цитата отъ едно Гоцево писмо, отправено за тогавашния пунктонъ на гр. Кюстендилъ, по поводъ на обезпокоителни сведения отъ нѣкой си Георгия. Писмото е отъ 6. VI 1899 г. и носи саморѣчния подписъ Дѣлчевъ:

„Георгиевитъ предателства отъ день на день взиматъ широки размѣри, но въ тая работа не мога да въраамъ въ чистотата и на Сарафа при всичко и да е арестуванъ. Ще повѣрвамъ за него само следъ като го пуснатъ или го осѣдятъ безъ да предаде нѣщо, а сега неговото арестуване за менъ е примамка, чрезъ която да могатъ преда и пушкитъ минали чрезъ кочански канали. Тѣзи два изверга на една вездни сж, но що можемъ да му правимъ сега? Азъ съмъ занятъ съ работа, която не търпи моего отстраняване. А какви мѣрки трѣбва да вземемъ? На това ще отговоря, че трѣбва една специална чета предназначението на която да е *изключително унищожение на Георгия и то, ако не може иначе, да се подпали къщата имъ та всичко живо за изгори*“.

После Гоце въ подробности дава нареждане какъ и кой да се заематъ съ премахването на предателя Георгия.

Боякъ Марчевъ

П. К. ЯВОРОВЪ.

Хайдушки пѣсни

на Гоце Дѣлчевъ.

День денувамъ-кѣтица потайни,
 Ношъ ноцувамъ-кѣтица незайни;
 Нѣмамъ татко, нито мама—
 Татко да ругае!
 Мама да риде...
 Леле моя,
 Ти Пиринъ планино!
 Море черно
 Цариградско вино.
 Съ врагъ врагувамъ-мѣра споредъ мѣра,
 Съ благъ благоувамъ-вѣра зарадъ вѣра;
 Нѣмамъ братецъ, ни сестрица—
 Братецъ да ме хвали,
 А сестра да жали...
 Леле моя,
 Сабя халосня,
 Море люта
 Одринска ракия.
 Богъ богува-нека си богува,
 Царъ царува-вѣка ли царува?
 Нѣмамъ либе, първа обичъ—
 Мене да очаква
 И да ме оплаква...
 Леле моя,
 Пушка огнебойка.
 Море тънка
 Солунска левойка.

Моменти изъ живота на Гоце Дѣлчевъ.

„Не слушайте думитѣ ни, а гледайте дѣлата ни“.

(Изъ разговора на Гоце съ кореспондента на английския п. „Times“).

„Най всички се наморихме; отъ царь до говедарь, а той е суморинъ“.

(Дервишъ ефепа, директоръ на полицията въ Скопие, викаетъ презъ турско време)

Изложенитѣ по-долу моменти изъ живота на великия апостолъ на Македонската свобода, буквально оправдаватъ горнитѣ цитати и за това иматъ високо възпитателно значение:

На 23. I — 4. II 1872 г. въ гр. Кукушъ се роди Гоце Дѣлчевъ. Презъ м. Септемврий 1888 г. Гоце постъпва въ Солунската Мъжка Гимназия, 1894 г. Гоце бива изключенъ отъ Военното училище като социалистъ. Презъ м. Септемврий 1894 г. Гоце заминава за Солунъ, дето се среща съ членоветѣ на Комитета и се сближава съ Даме Груевъ, съ когото решаватъ да учителствуватъ заедно въ някой македонски градъ. I. IX (14), IX 1895 г. Гоце става директоръ на училището въ гр. Шипъ. На 24/12 сжцата година — 1894 г. Гоце пристигна въ София съ Никола Наумовъ основаватъ в. „Право“.

1895 г. Презъ Великденскитѣ празници Гоце обикаля Македония и туря основа на Революционнитѣ Комитети въ много градове и села.

Презъ м. Февруарий 1896 г. Гоце се отзовава въ София и води преговори съ председателя на Върховния Комитетъ Генералъ Николаевъ за споразумение между Върховния Комитетъ и централния.

1896 г. м. Априль Гоце бива арестуванъ въ Шипъ, по случай залавянето на Доне Стойновъ съ товаръ динамитъ, пренасяйки въ Битоля.

1896 г. м. Май Гоце отново е арестуванъ и изпратенъ въ Скопие, гдето Валията му забранява да учителствува.

1896 г. м. Септемврий Гоце бива назначенъ за учителъ въ Банско-Разложко 8/ XII (21/ XII) 1896 г. Гоце поради разрывъ съ общинскитѣ членове напуска Банско и се прощава съ учителството.

Презъ м. Декемврий 1896 г. Гоце става, заедно съ Георге Петровъ, задграниченъ представителъ на В. М. Р. О.

Презъ м. Май 1897 г. Гоце основа въ назвитѣ на Осоговнята, между саблерскитѣ колиби (Кюстендилско), желѣзолеярница за изработване бомби.

1897 г. Гоце бива избранъ за членъ на Върховния Комитетъ, въ София, но не прие избирането по свои съображения.

На 26. Юлий 1897 г. Гоце съ десетина юнаци навлиза въ Кочанското село Буковецъ, за да залови прочутия турски богаташъ Черкеза.

Около 15 Августъ 1897 г. Гоце се отпрати въ Струмишко, за да залови Мафи-бей.

Презъ м. Септемврий 1897 г. Гоце залавя богатия Назлъмъ-бей и иска 8000 лири откупъ въ полза на организацията.

Презъ м. Ноемврий 1897 г. Гоце броди изъ Винишко, за да внесе бодротъ въ унилитѣ духове на борцитѣ, поради Винишката афера.

Презъ началото на 1898 г. се устройва четническия институтъ и Гоце иде избранъ за началникъ на всичкитѣ чети въ Македония.

Въ края на м. Юний 1898 г. Гоце обкрженъ отъ 30—40 другари, обикаля възъ Дагъ.

М. Септемврий 1898 г. Гоце залавя богатата гъркъ Димитраки отъ село Шинносъ (Драмско.)

На 2/15 Декемврий 1898 г. Дѣлчевъ се завръща въ България, понеже се убедилъ, че Върховния Комитетъ не върви въ согласие съ В. М. Р. О.

Презъ Октомврий 1899 г. Гоце обикаля Македония, за да инспектира четитѣ.

1900 г. м. Янууарий Гоце обикаля З. Македония, за да инспектира дѣлата на Организацията.

Къмъ края на Мартъ 1900 Гоце обикаля Одринско.

Презъ м. Октомврий 1900 г. прехвърля Вардара и прекоси Придѣпско, Битолско, Охридско и пр.

1902 г. м. Февруарий Гоце се връща отъ обиколката си изъ македония.

1902 г. м. Февруарий Гоце се спира въ с. Разловци, Кочанско, гдето едва успѣ да избѣгне една примка, която щеше да му коства главата.

На Великденъ с. г. Гоце председателствува въ Пловдивъ делегати, свикани отъ Одринско.

1903 г. презъ м. Янууарий Гоце минава границата съ чета, придруженъ отъ П. К. Яворовъ.

1903 г. м. Февруарий, съборътъ въ Али-Ботушъ, гдето Гоце направи общъ прегледъ на сѣрскитѣ чети.

10/23/II 1903 г. По настояване на Гоце излезе първия брой на в. „Свобода или Смъртъ“.

18—19 Мартъ Гоце съ четитѣ си разруши моста на желѣзницата при Анжиста.

19. IV. 2V. 5. 1903 г. Гоце пристигна въ с. Баница съ Д. Гушановъ и Г. Бродилията за да се отпрати на Окр. Конгресъ.

20. IV. 3—5 Гоце прекара въ с. Баница въ обмислюване по работитѣ на конгреса.

21. IV. 4.—5 Гоце води сражение и гада убитъ.

Събралъ: Ил. Ивановъ.